

MOROZ P. A.

СЕМЕЙНЫЕ НАРРАТИВЫ КАК СПОСОБ ОРГАНИЗАЦИИ СЕМЕЙНОЙ СИСТЕМЫ И ОСОЗНАНИЕ СЕМЕЙНОГО ОПЫТА

В статье охарактеризовано понятие «семейные нарративы». Определены внутренние составляющие – семейные мифы, легенды, роли, стабилизаторы, границы, подсистемы и приведены примеры семейных нарративов.

Ключевые слова: нарратив, истории, нарративная психология, семейный опыт, семейные мифы, семейные легенды, семейные темы, семейные правила, стандарты взаимодействия.

MOROZ R. A.

FAMILY NARRATIVES AS A MEANS OF ORGANIZING FAMILY SYSTEM AND THE AWARENESS OF FAMILY EXPERIENCE

The article reveals the concept "family narratives". Defined internal components: family myths, legends, roles, stabilizers, borders, subsystems. Examples of family narratives are.

Keywords: narrative, stories, narrative psychology, family experience, family myths, family legends, family theme, family rules, standards for interaction.

Стаття надійшла до редколегії 03. 02. 2014 року.

УДК 159.9

МУХІНА Л. М.

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського (м. Миколаїв)

ПРОБЛЕМА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРЯННЯ СПІВРОБІТНИКІВ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ

У статті здійснено теоретичний огляд вітчизняних та зарубіжних робіт, присвячених проблемі емоційного вигорання співробітників кримінально-виконавчої системи (КВС). Визначено, що емоційне вигорання співробітників КВС має свої причини виникнення та специфіку перебігу. З'ясовано, що рівень емоційного вигорання співробітників КВС залежить від індивідуально-психологічних характеристик співробітників та від морально-психологічного клімату, у якому вони працюють.

Ключові слова: емоційне вигорання, працівники кримінально-виконавчої системи, професійна діяльність, стрес.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства в умовах соціально-економічної нестабільності, конкуренції на ринку праці, соціальних стресів зростають вимоги до професіоналізму особистості. Однак, далеко не кожний може адаптуватися, ефективно здійснювати свою професійну діяльність і виконувати соціальну роль, а тому зростає ймовірність розвитку несприятливих психічних станів. Зі зростанням вимог до професіоналізму зростають і професійні навантаження на особу. Все це збільшує ризик емоційного вигорання у майбутнього фахівця.

Сучасні психологічні дослідження підтверджують, що до категорії працівників, найбільш підданих ризику виникнення та розвитку емоційного вигорання, відносяться люди, професія яких відноситься до типу «людина-людина». До цієї категорії відносяться й пенітенціарні службовці, професійна діяльність яких має ряд специ-

фічних особливостей, ускладнена безліччю негативних чинників [16]. Її успішність визначається не тільки й не стільки професійними знаннями, скільки вміннями реалізувати їх у своїй діяльності за рахунок розвитку професійно-важливих особистісних якостей. Особливо це стосується тих відділів КВС, представники яких безпосередньо спілкуються з засудженими.

У даний час проведені численні дослідження, присвячені синдрому емоційного вигорання у представників різних професій, описані його симптоми, фази розвитку, причини виникнення (С. Кривенков, Ж. Волкова, 2003; М. Скугарівська, 2002; О. Бусовикова, Т. Мартинова, 2002–2003; Л. Ларенцова, 2002–2003; Н. Самікіна, В. Сулицький, 2004–2005 та ін.). Пропонуються схеми його подолання, в основному психокорегуючого характеру, та відзначається необхідність психологічного супроводу соціальних професій. У той же

час відношення до синдрому емоційного вигоряння неоднозначне. Не дивлячись на великий інтерес до синдрому емоційного вигоряння, дослідження особливостей його розвитку та виявлення етіологічних чинників його виникнення у представників різних професій носить дискретний, частіше науково-популярний характер.

Актуальність дослідження проблеми емоційного вигоряння у співробітників КВС можна визначити:

- недостатньою вивченістю феномену емоційного вигоряння та його наслідків у пенітенціарних службовців;
- ймовірністю виникнення у співробітників кримінально-виконавчої системи різних форм професійної деформації, у тому числі емоційного вигоряння та його наслідків під впливом складних умов професійної діяльності;
- застосування надійних, апробованих методик щодо визначення та подолання проблем та наслідків емоційного вигоряння у пенітенціарних службовців, а у майбутньому також актуальною представляється можливість дослідження організації і проведення психопрофілактики та психокорекції емоційного вигоряння службовців КВС;
- недостатньою врахованістю гендерного аспекту при підготовці спеціалістів до спеціальних видів діяльності;
- низьким рівнем застосування психологічного матеріалу під час прийому кандидатів на службу;
- недостатньою доступністю інформації про зв'язок емоційного вигоряння та специфіки роботи.

Мета статті полягає у теоретичному аналізі проблеми емоційного вигоряння співробітників КВС, розкритті причин його виникнення та формулюванні практичних рекомендацій щодо його попередження та профілактики.

Задачі статті:

1. Провести теоретичний огляд вітчизняних та зарубіжних робіт, присвячених проблемі емоційного вигоряння.
2. Визначення причин виникнення та особливостей розвитку емоційного вигоряння співробітників КВС.
3. Розробка рекомендацій з попередження та профілактики розвитку емоційного вигоряння працівників КВС.

Проблема синдрому емоційного вигоряння є предметом численних досліджень (О. Черепенникова, Є. Луніна, А. Макарова, В. Стрижак, В. Лебедєв, С. Тимошенко, Г. Залевський, Б. Новіков, С. Борисова та ін.) [2; 8; 10; 11; 16; 18]. Синдром емоційного вигоряння розглядається вче-

ними як одна з передумов розвитку професійних деформацій особистості (В. Орел, 2001; О. Крапивіна, 2004; С. Максименко, 2006).

Термін емоційне вигоряння (burnout) увів американський психіатр Х. Дж. Фрейденбергер (1974 р.) для характеристики психологічного стану здорових людей, що перебувають в інтенсивному і тісному спілкуванні з клієнтами в емоційно напруженій атмосфері при наданні професійної допомоги. Наприкінці ІХ – початку ХХ сторіччя термін «вигоряння» почали застосовувати не лише у науці, а й у повсякденному житті. Згідно з сучасними уявленнями, під «емоційним вигорянням» розуміють стан фізичного, емоційного і розумового виснаження, що проявляється у професіях соціальної сфери [1].

Уперше синдром емоційного вигоряння (виснаження) досліджувався у працівників психіатричних закладів як явище розчарування, деморалізації та крайньої втоми. Визначаючи причини розвитку цього стану, Христина Маслач (С. Maslach, 1982) назвала його «відплатою за співчуття». У Міжнародній класифікації хвороб (МКБ-Х) синдром емоційного вигоряння відноситься до рубрики «Z-73» (стрес, пов'язаний з труднощами підтримки нормального способу життя). У наш час під синдромом емоційного вигоряння розуміють стан поступової втрати емоційності, когнітивної та фізичної енергії, який проявляється у симптомах виснаження, втоми, особистісної відстороненості, зниження задоволення від виконання роботи.

У вітчизняній психологічній науці наявні дослідження, присвячені емоційному вигорянню у сфері діяльності педагогів та лікарів (С. Максименко, Т. Зайчикова, 2006; М. Скугаревська, 2002), психологів (К. Малишева, 2003), пенітенціарних службовців (В. Сулуцький, 2004).

Вітчизняні та зарубіжні дослідники встановили, що емоційне вигоряння негативно позначається на всіх аспектах життєдіяльності людини та виникає в умовах інтенсивної професійної взаємодії суб'єкта професійної діяльності з численними внутрішніми та зовнішніми чинниками і розвивається на основі хронічного стресу (Н. Freudenberg, 1974; А. Маркова, 1996; В. Бойко, 1996; Т. Ронгінська, 2002).

Стрес (від англ. *stress* – тиск, навантаження, напруга) – це стан, що виникає у результаті невідповідності «внутрішніх» можливостей людини вимогам, які ставлять до неї наявні умови її життєдіяльності (неможливість виправити свої професійні помилки, обмежений час на прийняття рішень), і який може призвести до зниження

ефективності діяльності людини та негативних наслідків для її психічного і фізичного здоров'я [12;13]. Стрес вважається адаптаційним синдромом (Г. Сельє, 1979), який сприяє мобілізації внутрішніх ресурсів людини. З іншого боку, довготривалий стрес може призвести до дезорганізації діяльності людини та викликати психоемоційну напруженість.

Також на розвиток емоційного вигорання впливає внутрішнє накопичення негативних емоцій без можливості розвантаження [15]. Результатом такого накопичення є втрата мотивації до професійної діяльності, апатія, соматичні захворювання та навіть спроби суїцидальних учинків.

Синдром емоційного вигорання має три основні складові [9]:

- емоційне виснаження як почуття емоційної спустошеності й втоми, викликане власною роботою; постійне переживання негативних емоцій; дратівливість; знижений емоційний тонус; відчуття пригніченості.
- деперсоналізацію як цинічне ставлення до своєї праці та її об'єктів; байдужість до виконання своїх професійних обов'язків; уникнення спілкування з колегами; загальна негативна установка на життєві та професійні перспективи.
- редукцію професійних досягнень як виникнення у працівників почуття некомпетентності у своїй професійній сфері, усвідомлення неспіху.

Ці компоненти відображають специфіку тієї професійної сфери, у якій уперше виявили такий феномен. Особливо це стосується другого компонента вигорання – деперсоналізації, що нерідко відбиває стан сфери соціального обслуговування людей і надання їм допомоги. Дослідження останніх років не тільки підтвердили правомірність цієї структури, але й дозволили істотно розширити сферу її поширення, включивши професії, не пов'язані з соціальною сферою.

Як зазначалося раніше, до синдрому емоційного вигорання схильні люди, що працюють у пенітенціарній сфері. Ця сфера діяльності вимагає від працівника інтенсивного спілкування з різними людьми, швидкого прийняття рішень, відповідальності та стриманості у прояві своїх емоцій.

Як свідчать результати досліджень [4; 14], головними причинами виникнення емоційного вигорання є: низький рівень сформованості навичок спілкування з засудженими та колегами; низький рівень сформованості навичок емоційної саморегуляції.

Особливостями роботи у місцях позбавлення волі є умови розвитку негативних симптомів, що згодом обумовлюють формування синдрому вигорання у цілому. Маємо на увазі такі соціально-психологічні чинники діяльності у виправній колонії:

1. Зміст діяльності: робота з засудженими відзначається суперечливим характером, оскільки пов'язана, з одного боку, з перевихованням ув'язнених та їх ресоціалізацією, а з іншого – з постійним контролем їх поведінки та контактів з кримінальною субкультурою, яка сама є закритою і суворо структурованою.
2. Особливості клієнтів: виховна робота з засудженими має будуватися у рамках особистісного підходу, що припускає безоцінне, приймаюче, толерантне ставлення до їх особливостей, минулого, сьогодення та майбутнього, а також зацікавленість у їх розвитку і соціально-позитивній самореалізації. З іншого боку, практично у кожного працівника виправної колонії існує психологічний бар'єр, пов'язаний з толерантним ставленням до засуджених, який або ігнорується, або приховується і не знаходить адекватного вираження у професійній діяльності.
3. Тимчасові параметри діяльності й обсяг роботи: підвищене навантаження, понаднормова робота стимулюють розвиток вигорання. Це зокрема підтверджують дослідження В. Орла, згідно з якими між тривалістю робочого дня та вигоранням існує достовірний кореляційний зв'язок [2].
4. Характер стосунків з колегами: рольовий, визначений статутом і відносинами, що не дозволяє суб'єктові задовольняти потребу у саморозкритті. Не допускається емоційно відкрите, довірливе спілкування, що суперечить самій природі людини. Окрім того, має значення і ступінь професійної самостійності та незалежності, необхідність приймати важливі, соціально значущі рішення. Дослідження [2] підтверджують важливість такого чиннику, як зворотній зв'язок, брак якого співвідноситься з усіма трьома компонентами вигорання, призводячи до підвищення рівня емоційного виснаження та деперсоналізації, знижуючи професійну самоефективність.

Емоційне вигорання у пенітенціарних службовців розглядається як форма професійної деформації суб'єкта професійної діяльності, що проявляє себе у зниженні емоційної віддачі, прагненні скоротити професійні обов'язки, які вимагають емоційних витрат та у прагненні виправити це шляхом знецінювання діяльності.

Особливості професійної діяльності співробітників кримінально-виконавчої системи і рівень емоційно-стресових навантажень висувають підвищені вимоги до їх морального стану, суспільно-правової свідомості і психічної стабільності [17].

Чинники, які сприяють розвитку професійної деформації у пенітенціарних службовців можна об'єднати у 2 групи: індивідуальні й організаційні (обумовлені соціально-психологічним характером професійної діяльності і специфікою роботи у пенітенціарних установах).

Індивідуальні чинники – включають індивідуально-психологічні характеристики співробітника, його особистісні якості та властивості.

У перші два роки роботи людина проявляє підвищену готовність до активного включення у діяльність. Це пояснює ефект психологічної мобілізації – прагнення продемонструвати свої кращі якості. Також констатується тимчасова дезадаптація – невідповідність особистісних особливостей людини і реальності. На третьому-п'ятому роках роботи відбувається переосмислення попередніх і формування нових норм і відносин особистості до праці. Знижується здатність до співпереживання. Наростає конформність, твердий стиль поведінки, знижується обережність й обачність у вчинках [6], що сприяє зростанню службових злочинів.

Дослідження В. Лебедева й С. Тимошенко, проведене у 1993 році [3], дозволило виявити причини негативних професійних якостей співробітників:

- 1) відсутність у значної частини персоналу (близько 40%) необхідних для роботи в умовах напруженості й ризику таких психофізіологічних і психологічних даних, як стресостійкість, емоційна стабільність, мобільність, обсяг оперативної пам'яті й уваги, що дозволяють ефективно реагувати на раптові зміни обстановки;
- 2) брутальність, авторитарність, неухважність до своїх потреб і потреб засуджених, недолік досвіду у здійсненні професійних функцій, відсутність авторитету у засуджених;
- 3) більшість співробітників (63,5%) не визначилися з вибором професії, а нерідко відсутня і психологічна підготовка до безпосереднього контакту з правопорушниками (характеризується як незнання специфіки середовища засуджених, норм-правил взаємин засуджених, способів профілактики і виховних дій), професійна компенсація матеріального характеру, компенсація акцентуованих психічних реакцій і станів. Крім того, важливі вміння справлятися з власними негативними переживаннями, агресією, почуттям безглявості, дратівливістю, вміння не реагувати емоційно на провокацію з боку засудженого, не приймати її на свій рахунок.

Організаційні чинники – обумовлені соціально-психологічним характером професійної діяльності і специфікою роботи у пенітенціарних установах (умови роботи та зміст праці спе-

ціаліста). До них відносяться: надмірна напруженість, стресогенність, екстремальність.

В. Лебедев і С. Тимошенко [8] чинниками деформації пенітенціарних службовців називають відсутність довірливих відносин між персоналом різних служб і серед них; виділення груп по стажу, віку, мотивації службової діяльності.

В. Стрижак [16] відзначає, що часта зміна керівної ланки створює проблеми у становленні нормальних відносин у колективах, атмосфері відкритості і довіри.

Враховуючи особливості сприймання різними людьми професійних навантажень та переживання ними емоційно-забарвлених ситуацій, психологічне забезпечення службової діяльності співробітників виправних установ (ВУ) стає все більш актуальним. З метою попередження та профілактики синдрому емоційного вигорання серед працівників КВС психологам цієї структури необхідно регулярно проводити наступні види роботи [5; 7]:

- психодіагностичне обстеження (при визначенні придатності кандидатів за своїми індивідуально-психологічними особливостями до служби: при виявленні осіб з асоціальними установками; при вивченні працівників, які призначаються на посади з більшим обсягом робіт та вищим рівнем відповідальності; при оцінці психологічної готовності працівника до дій в екстремальних ситуаціях та до виконання певних оперативно-службових завдань);
- психопрофілактика (виявлення працівників з ознаками дезадаптації та надання допомоги керівникам усіх рівнів з питань зміцнення дисципліни та законності, створення ефективної системи забезпечення психологічної та психофізіологічної надійності персоналу, здійснення заходів щодо оптимізації соціально-психологічного клімату у колективах, на формування здорового способу життя);
- просвітницька діяльність (формування у працівників знань з профілактики психічних розладів, пов'язаних з психоемоційним перевантаженням, з розв'язання конфліктних ситуацій на роботі та у родині, безпечної поведінки у специфічних ситуаціях оперативно-розшукової діяльності, масових безпорядків та надзвичайних ситуацій).

Для попередження та профілактики емоційного виснаження у працівників КВС, в установах створюються кімнати психоемоційного розвантаження.

Висновки

1. Проведений теоретичний аналіз проблеми емоційного вигорання показав, що проблема емоційного вигорання є актуальною для ці-

лого ряду професій. Найбільш часто емоційне вигорання спостерігається у людей, професія яких відноситься до типу системи «людина-людина».

2. У психологічній літературі емоційне вигорання у пенітенціарних службовців розглядається як форма професійної деформації суб'єкта професійної діяльності, що проявляє себе у зниженні емоційної віддачі, у прагненні скоротити професійні обов'язки, які вимагають емоційних витрат, а також у прагненні виправити це шляхом знецінювання діяльності її предмету.
3. Складовими емоційного вигорання є: емоційне виснаження, деперсоналізація, редукція професійних досягнень.
4. Емоційне вигорання розвивається на основі хронічного стресу та на фоні внутрішнього накопичення негативних емоцій без можливості розвантаження.
5. З метою попередження та профілактики емоційного вигорання співробітників КВС постає необхідність у психодіагностиці, психопрофілактиці, просвітницькій діяльності та функціонуванні кімнат психоемоційного розвантаження.

Перспективою подальшого вивчення особливостей і механізмів розвитку емоційного вигорання у пенітенціарних службовців може стати проведення тренінгових занять, які б включали: відновлення або знаходження смисложиттєвих орієнтацій, підвищення мотивації професійної діяльності, підвищення стресостійкості співробітників, навчання прийомам саморегуляції, конструктивним прийомам поведінки, вмінню вирішувати конфлікти, усвідомлення особистої відповідальності за успішність власного життя; проведення профілактичних та корекційних заходів з питання емоційного вигорання. Також слід додати, що для ефективного вивчення та подолання емоційного вигорання працівників КВС необхідно підвищити рівень взаємодії не лише з колегами, але й з рідними, друзями та безпосереднім керівним складом.

Список використаних джерел

1. Водопьянова Н. Е. Синдром «психического выгорания» в коммуникативных профессиях / Н. Е. Водопьянова // Психология здоровья / Под ред. Г. С. Никифорова. — СПб. : Изд-во СПб ГУ, 2000. — 498 с.
2. Залевский Г. В. К вопросу о причинах возникновения личностных деформаций у субъектов пенитенциарных отношений / Г. В. Залевский, В. Г. Моргун // Опыт и актуальные проблемы совершенствования психологической службы уголовно-исполнительной системы. Материалы научно-практического семинара — М. : ГУИН Минюста России, 1999. — С. 86—131.
3. Зарипова Г. А. Психологические проблемы у следователей в период первого года работы / Г. А. Зарипова // Ежегодник Российского психологического общества: Материалы 3-го Всероссийского съезда психологов. В 8 т. — СПб. : Издательство С.-Петерб. Ун-та, 2003. — Т. 3. — С. 378—382.
4. Зер Э. Ф. Психология профессиональных деструкций: учеб. пособие для вузов / Э. Ф. Зер, Э. Э. Сыманюк. — М. : Академ. Проект; Екатеринбург: Деловая кн., 2005. — 240 с.
5. Иванова О. В. Психология: вступ до спеціальності: навч. посіб. / О. В. Иванова, Л. М. Москалюк, С. І. Корсун. — К. : «Центр учбової літератури», 2013. — 184 с.
6. Клиническая психология / Под ред. М. Перре, У. Бауманна. — СПб. : Питер, 2002. — 431 с.
7. Корсун С. І. Професійний відбір працівників оперативних підрозділів податкової міліції: психологічні засади: Монографія / С. І. Корсун, Ю. Л. Майдіков. — Коростень: «Триада С», 2010. — 152 с.
8. Лебедев В. В. Преступные посягательства осужденных на жизнь и здоровье сотрудников ИТК / В. В. Лебедев, С. Э. Тимошенко // Проблемы профилактики дезадаптации и профессиональной деформации у сотрудников органов внутренних дел: Сборник научных трудов. — М. : НИИ МВД России, 1993. — С. 26—34.
9. Лешукова Е. Г. Синдром сгорания. Защитные механизмы. Меры профилактики / Е. Г. Лешукова. — СПб. : РАТЭПП, 1995. — С. 36—47.
10. Лунина Е. Г. Социально-психологическая поддержка как фактор минимизации профессиональной деформации сотрудников правоохранительных органов: дис. ... канд. пед. наук / Е. Г. Лунина. — М., 1997. — 229 с.
11. Макарова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. — М. : Знание, 1996. — 308 с.
12. Психологический словарь / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Политиздат, 1990. — 494 с.
13. Психологический словарь / Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Педагогика — Пресс, 1999. — 440 с.
14. Психология профессионального здоровья: учеб. пособие / под ред. Г. С. Никифорова. — СПб. : Речь, 2006. — 323 с.
15. Ронгинская Т. И. Синдром выгорания в социальных профессиях / Психологический журнал. — 2002. — Т. 23, №3 — С. 85—95.
16. Стрижак В. И. Особенности профессиональной деятельности сотрудников уголовно-исполнительной системы / В. И. Стрижак // Опыт и актуальные проблемы совершенствования психологической службы уголовно-исполнительной системы. Материалы научно-практического семинара. — М. : ГУИН Минюста России, 1999. — С. 86—131.
17. Ушатиков А. М. Основы пенитенциарной психологии: учебник / А. М. Ушатиков. — Рязань: Академия права и управления, 2001. — 536 с.
18. Черепенникова О. А. Особенности мотивационной сферы младших инспекторов / О. А. Черепенникова // Опыт и актуальные проблемы совершенствования психологической службы уголовно-исполнительной системы. Материалы научно-практического семинара. — М. : ГУИН Минюста России, 1999. — С. 131—133.

МУХИНА Л. М.

ОСОБЕННОСТИ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ У СОТРУДНИКОВ УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ

В статье представлен теоретический обзор отечественных и зарубежных работ, посвященных проблеме эмоционального выгорания сотрудников уголовно-исполнительной системы (УИС). Определено, что эмоциональное выгорание сотрудников УИС имеет свои причины возникновения и специфику протекания. Выяснено, что уровень эмоционального выгорания сотрудников КВС зависит от индивидуально-психологических характеристик сотрудников и от морально-психологического климата, в котором они работают.

Ключевые слова: эмоциональное выгорание, работники уголовно-исполнительной системы, профессиональная деятельность, стресс.

MUKHINA L. M.

FEATURES EMOTIONAL BURNOUT AMONG THE STAFF OF THE CORRECTIONAL SYSTEM

In the article the theoretical review of blighty and foreign papers devoted to the problem of emotional burnout employees of the penitentiary system (KVS). Determined that the emotional burnout of staff KVS has its causes and specific course. Found that the level of burnout KVS employees depends on the individual psychological characteristics of employees and on the moral and psychological climate in which they operate.

Keywords: emotional burnout, employees of the penitentiary system, professional activity, stress.

Стаття надійшла до редколегії 07.02.2014 року.

УДК 159.923

ОНУФРІЄВА Л. А.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ МОТИВАЦІЙНО-СМИСЛОВОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ОСОБИСТІСНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

У статті розглянуто ціннісні регулятори особистісної реалізації, мотиваційно-смыслової регуляції особистісної реалізації та аспекти психічної напруженості і працездатності у професійній діяльності майбутніх фахівців соціономічних професій. На основі проведеного аналізу виділено загальні тенденційні особливості розвитку професійної самосвідомості фахівця, а також розкрито перспективи подальших наукових досліджень мотиваційно-смыслової сфери особистості майбутніх фахівців соціономічних професій. Зроблено висновок, що структурно-функціональні характеристики мотиваційно-смыслової регуляції – виступають необхідним засобом змістовного втілення ідей самовизначення при вирішенні теоретичних та практичних задач, пов'язаних з вивченням людини як суб'єкта різноманітних видів і форм його довільної активності.

Ключові слова: мотиваційно-смыслова регуляція, особистісна реалізація, майбутні фахівці соціономічних професій, потреби, мотив, ціль, професіонал, суб'єкт діяльності.

В останній час проблема вивчення ціннісних орієнтацій особистості виступає досить актуальною, і не тільки з боку сучасного віяння використання семантичного аналізу в інтерпретації механізмів їх усвідомлення, але й з боку необхідності впровадження корекційних заходів щодо адекватності свідомої реалізації як особистісного, так і професійного потенціалу майбутніх фахівців соціономічних професій. На сучасному етапі розвитку психології відбувається методологічний синтез в силу інтенсивної експериментальної роботи, де виділяються такі вихідні по-

няття для визначення психології як: стимуляція, організм, поведінка і переживання. Якщо бути уважним при їх трактуванні у психології, то у певному смислі можна сказати, що їх об'єднує регулятивний принцип функціонування.

Обґрунтованість застосування конструкту психічної регуляції у вивченні психічних явищ витікає з методичних наслідків та критеріїв, що використовуються для класифікації наукової діяльності. Теза про психічну регуляцію, намічена ще Арістотелем, успішно розвивалась у роботах психологів. У зарубіжній психологічній літе-